

MERLE PINDMAA | EERIKA NAISON

Maagiline keelemaailm

**EESTI KEELE
TÖÖRAAMAT**

8. KLASSILE
I OSA

Väljaandja kinnitab tööraamatu vastavust kehtivale põhikooli riiklikule õppekavale ning haridus- ja teadusministri õppekirjandusele kehtestatud nõuetele.

Maagiline keelemaailm. Eesti keele tööraamat 8. klassile. I osa

Merle Pindmaa, Eerika Naison

Retsenseerinud Aile Laats, Liisa Koik

Toimetanud Esta Hainsalu

Keeletoimetanud Piret Pöldver

Illustreerinud Meelis Brikker

Küljendanud Heisi Väljak

Kirjastus on püüdnud ühendust saada kõigi tekstide ja illustratsioonide autorite või nende volitatud esindajatega. Palume neil, kellega me pole ühendust saanud, pöörduda kirjastuse Maurus poole.

Mauruse digiõppevara leiad TaskuTargast.

taskutark.ee/opi

ISBN 978-9916-663-45-5

Autoriõigus: © Maurus Kirjastus OÜ, 2022

Tartu mnt 74, 10144 Tallinn

tellimine@kirjastusmaurus.ee, telefon 5916 6117

Kõik õigused kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil.

„Tuleb olla väga kannatlik,“ kostis rebane. „Kõigepealt istud minust veidi eemale, vaat nii, sinna rohu peale. Ma vaatan sind silmanurgast ja sina ei ütle mulle mitte midagi. Keel on arusaamatuste allikas. Kuid iga päev võid istuda natukene lähemale...”

Järgmisel päeval tuli väike prints uuesti.

„Oleks parem, kui oleksid tulnud samal ajal,“ ütles rebane. „Kui tuled näiteks pärastlõunal kell neli, siis hakkab end juba kella kolmest saati õnnelikuna tundma. Iga minutiga tunnen end ikka õnnelikumana. Kella nelja ajal muutun juba rahutuks ja murelikuks – nii ma avastangi, mis õnn väärt on!”

Antoine de Saint-Exupéry, „Väike prints“

Hea õpilane!

Ka sel õppeaastal jätkad rännakut maagilises keelemaailmas, aga teistel teemaradadel – teadlikumana ja kogenenumana. Keel võib tõesti olla mõnikord arusaamatuste allikas. Kui oled aga edasipüüdlik ja usin ega anna alla, saavad väiksemad ja kavalamadki keelevigurid selgeks.

Seekord kutsuvad sind oma maailma avastama ja seda mõistma

- lauseliikmed;
- lauseliigid;
- otse- ja kaudkõne ning üte;
- suur ja väike algustäht;
- tekstiõpetuse erinevad teemad.

Osa teemasid on tuttavad, teised vähem ja mõnda vaatad kui 1000-tükilist puslet. Järjepidevus ja visadus aitavad aga eesti keele pusletükid õigesti paika saada.

Sind ootavad mitmekesised tööülesanded, mis arendavad iseseisvat tegutsemist, õpetavad kaaslasega arvestama ja rühmatöös aktiivselt osalema. Arutled erinevate küsimuste üle, analüüsid, tõlgendad ja teed loometööd. Kui aega üle jääb või mõte vajab väikest puhkust, saad mandalaribasid värvida.

Sa võid end kahtlusteta pidada õnnelikuks inimeseks, sest imeilusat eesti keelt osata on suur õnn. Korrektne keelekasutus paneb aluse edukusele. Küll aga tuleb sinulgi olla kannatlik, nagu oli seda väike prints. Nii õpid ja hakkad järjest paremini orienteeruma keerulises, kuid huvitavas keelemaailmas.

Tööraamatu autorid Eerika ja Merle

Sisukord

1. LAUSE JA LAUSELIIKMED	6
1.1. Lause	10
1.2. Lauseliikmed	14
1.2.1. Öeldis	18
1.2.2. Öeldistäide	28
1.2.3. Alus	32
1.2.4. Sihitis	40
1.2.5. Määrus	48
2. LAUSETE LIIGID	62
2.1. Lihtlause	66
2.1.1. Sõnade järjekord lihtlauses	72
2.1.2. Koondlause	76
2.1.3. Korduvad määrsused	82
2.1.4. Korduvad täiendid	88
2.1.5. Lisand	94
2.2. Liitlause	98
2.2.1. Põimlause	106
2.2.2. Rindlause	112
2.2.3. Segaliitlause	124
2.2.4. Lauselühend	130
3. TEKSTIÕPETUS. SUULINE JA KIRJALIK SUHTLUS	142
3.1. Suuline suhtlus	150
3.2. Suhtlusolukorrad ja suhtlusetikett	154
3.3. Kõnekeelne kirjalik suhtlus	159
3.4. Kirjutamine	166
3.5. Arvamus	170
3.6. Kokkuvõte	178
3.7. Arutlev kirjand	188

TÖÖRAAMATU IKOONIDE SELGITUSED

vasta suuliselt

pane tähele

uuri internetist

kirjuta vihikusse

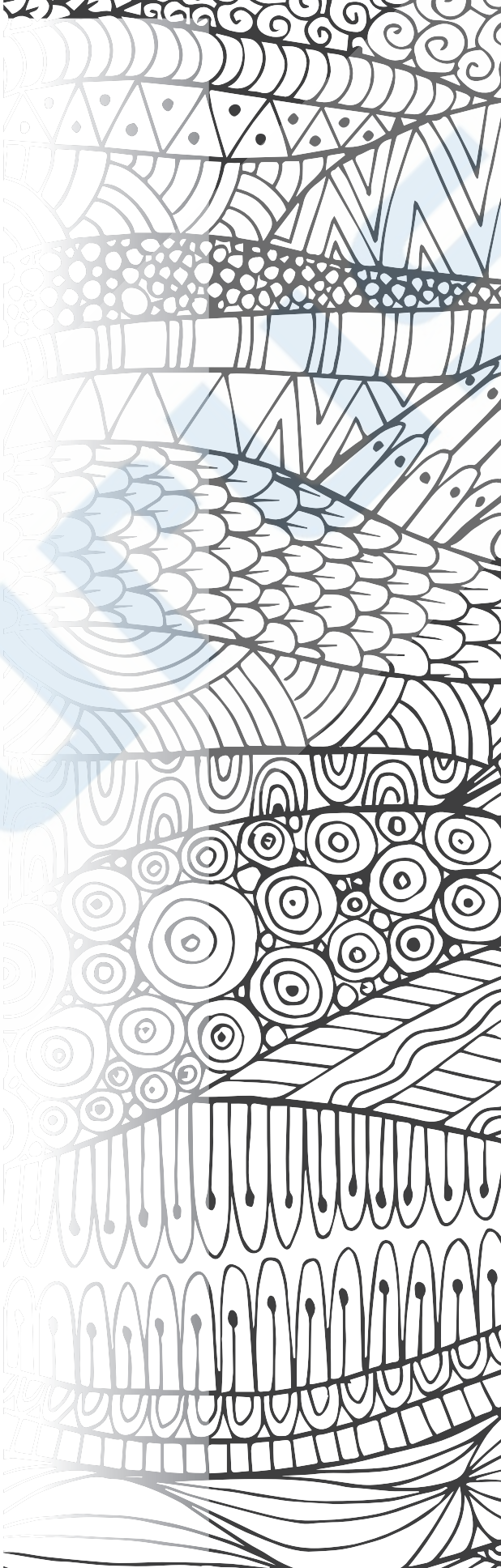
rühmatöö

paaristöö

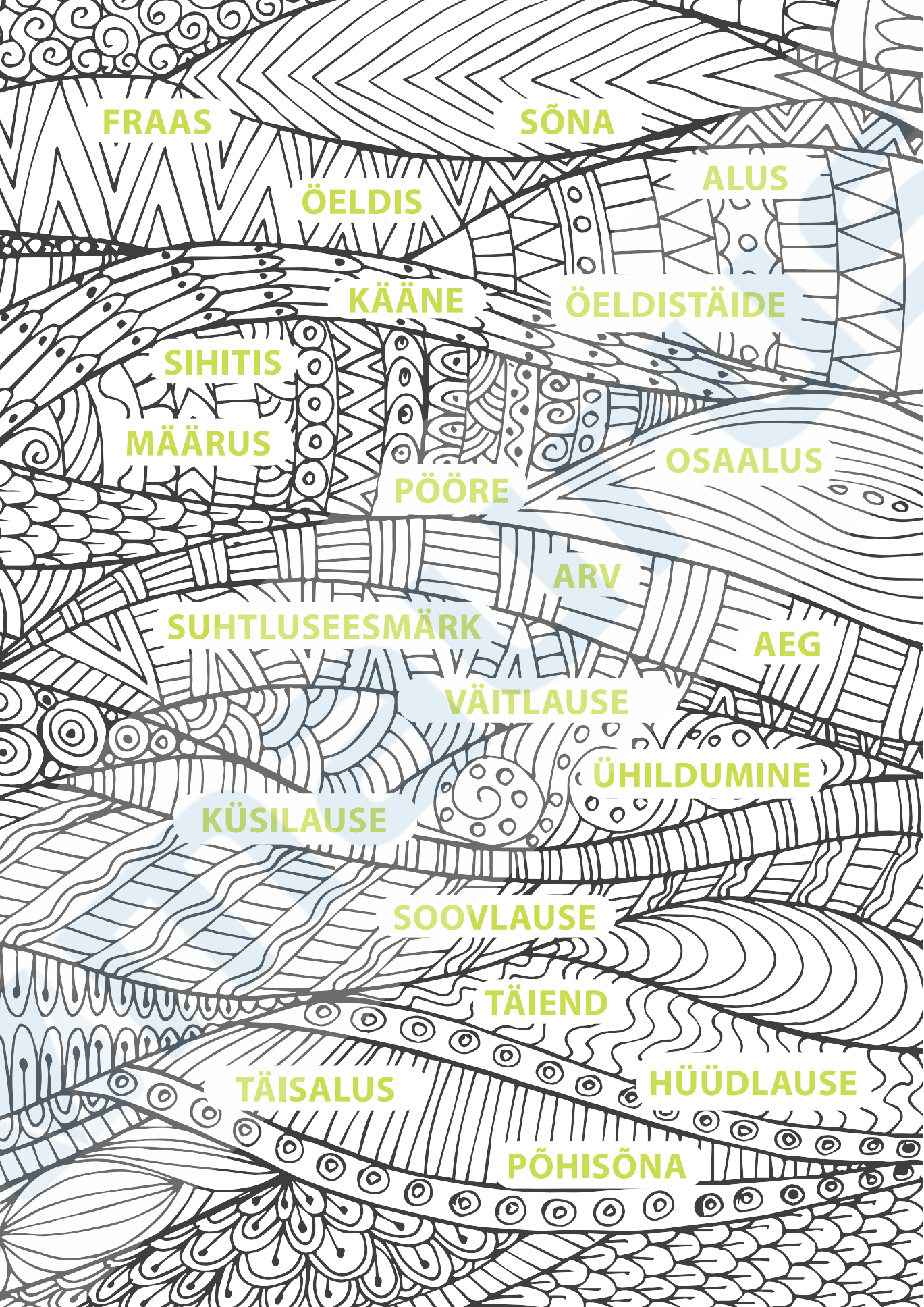

liikumisülesanne

LAUSE JA LAUSELIKMED

FRAAS

SÕNA

ÕELDIS

ALUS

KÄÄNE

ÕELDISTÄIDE

SIHITIS

MÄÄRUS

PÖÖRE

OSAALUS

ARV

SUHTLUSEESMÄRK

AEG

VÄITLAUSE

ÜHILDUMINE

KÜSILAUSE

SOOVLAUSE

TÄIEND

TÄISALUS

HÜÜDLAUSE

PÕHISÕNA

Loe teksti, vasta küsimustele ja lahenda ülesanded.

Kõikjal maailmas on inimeste nõudmised elukoha suhtes üldjoontes sarnased. Nad vajavad kaitset kuumuse või külma eest, mugavat söömis- ja magamisvõimalust, kaitset vaenlase või tülitaja eest. Selliste nõudmiste rahuldamiseks on palju erinevaid võimalusi. Tänapäeva elumajad on ehitatud vabrikumaterjalist: betoonist, plastist, terasest ja toonitud klaasist. Vanasti kasutasid ehitajad kohalikke materjale – puitu, savi või kive –, sest neid kaugelt kohale tuua oleks olnud keeruline ja kallis. Sisustus oli sageli staatuse sümbol. Rikkad valivad jõukuse ja võimu märgiks meelsasti erilise, luksusliku kujunduse. Vaesed elavad lihtsamates, sageli tihedamini asustatud majades, kus ei pruugi olla vett, kütet ega elektrit.

Perekondlikud väärtused. 1895. aastal pidi keskmiselt jõuka Ameerika pere elutuba pakkuma piisavalt ruumi paljudele inimestele. Maalimine, lugemine, õmblemine, kirjutamine ja vestlus olid tavalised tegevused, kuid kõike tehti lähestikku ja koos, austades perekondlikke väärtusi.

Mägionnid Malis. Malis elavad dogonid kujundavad oma külasid jumala loodud maailma esimese naise kujuliselt. Nii väljendavad nad oma religioosseid töökspidamisi. Meeste koosolekumaja on naise pea, eluhooned keha ja naiste eramajad käed.

Linnakaupmehed. Rahvarohketes linnades, kus pole maaga laiutada, ehitatakse majad mitmekorruselisteks, tihedasti üksteise kõrvale, et sinna mahuks elama võimalikult palju inimesi. Need kõrged kaupmehemajad Amsterdamis ehitati 17. sajandi keskpaigas. Need palistavad linna peakanalit, mida mööda toona liikusid kaubalaevad. Mõnel majal oli katusel kaupade pööningule laadimiseks vints. Nüüdisajal hindavad kanaliäärseid maju nii elanikud kui ka turistid.

Tänapäevane korter. 20. sajandi lõpus hakkas köökidesse kogunema kõikvõimalikku funktsionaalset, kuid kohmaka väljanägemisega tehnikat, nagu näiteks külmik, nõudepesumasin ja mikrolaineahi. Neid hakati kappidesse sisse ehitama, nagu pildil näha. Tänapäeval on paljud masinad saanud mõnelt tuntud disainerilt moeka väljanägemise ning neid ei peideta enam mööblisse.

Vana ja uus. Kujundusideed muutuvad ajas kiiresti. Need muutuvad koos moe, areneva tehnoloogia ja teisenevate töökspidamistega. Suurtes linnades võib sageli näha vanade ja uute ehitiste suurt erinevust. Singapuris näiteks on vanad, madalad ja kirevad ehitised jäänud hiiglaslike kortermajade varju.

Ühe katuse all. Paljudes maades elavad erinevad põlvkonnad ühe katuse all koos. Kagu-Aasias Sumatra saarel Indoneesias elavad batakid oma kaunistatud puumajas koos suure perekonnaga. Maja põrand on ehitatud inimesekõrgusele puust sõrestikule, katus on kaarjas, lõppedes iselaadsete sarvedega. Vanasti ehitati selliseid maju puust tappide abil, kasutamata ainsatki naela.

Kohandatud katkendid Fiona MacDonaldi ja Antony Masoni raamatust „Kultuur meie ümber“

1. Millistest materjalidest ehitati vanasti maju?
2. Millistest materjalidest ehitatakse tänapäeval erinevaid hooneid?
3. Miks pidi ameeriklaste elutuba pakkuma piisavalt ruumi paljudele inimestele?
4. Miks ehitati Amsterdamis kanalite äärde mitmekorruselised majad?
5. Miks on hea, kui ühe katuse all elab mitu põlvkonda? Nimeta kaks põhjust.
6. Jooni tekstis alla üks lihtlause, üks koondlause ja üks liitlause.
7. Leia lausetest ja jooni alla
  - üks ühesõnaline öeldis ja kaks kahesõnalist öeldist (kaks joont);
  - üks kahe- ja üks kolmesõnaline alus (üks joon);
  - kaks kahesõnalist sihitist (katkendlik joon).
8. Mida tähendavad sõnad *vints* ja *tapp*? Vajadusel kasuta sõnaraamatut.

LISAÜLESANNE

Arutlege 4–5-liikmelistes rühmades, milline võiks välja näha teie tulevikukodu. Tutvustage tulemust teistele rühmadele.

1.1. Lause

Lause on sõnadega väljendatud terviklik mõte, mis koosneb sõnaühenditest ehk fraasidest. Need koosnevad omakorda sõnadest, mis on omavahel grammatiliselt ja tähenduslikult seotud.

Lause tuum on **tegusõna pöördeline vorm** ehk öeldis, mis määrab, millises **pöördes, käändes, arvus** või **ajas** on selle juurde kuuluvad teised lauseliikmed. Lausete abil **väidetakse, küsitakse** või avaldatakse **soovi, käsku, imestust**. Erinevate suhtluseesmärkide jaoks on erinevad lausetüübid.

Olenevalt suhtlusolukorrast või -eesmärgist võib lause olla **ühesõnaline** (*Tuiskab.*) või **tunduvalt pikem** (*Puud tärkasid, kasvasid, said pikaks ja jämedaks, nii et seitsme mehe süli mõõtmiseks ei küündinud, ja ükski ei raiunud neid ega klaasinud nende oksi, sest igal puul oli oma kaitsevaim, ning mida suurem puu, seda suurem vaim.* A. H. Tammsaare, „Kogutud teosed“ III).

HARJUTUS 1

Tõmba joon alla tervikliku mõttega lausetele. Täienda ülejäänud sõnu või fraase nii, et saad terviklikud laused. Tegusõna pöördelisele vormile tõmba alla kaks joont.

Viimane jookis.

Allikas voolas.

Hoopis veedaks.

Sadu jahutas.

Sada seitsekümmend tükki.

Äärelinna sattudes.

Haarasin kätega.

Männiokkad jalataldade all.

Imelisel.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

HARJUTUS 2

Jaga tekst lauseteks. Paranda algustähevead ja lisa kirjavahemärgid.

tuleisandale mõeldes suhtus maarahvas lauritsapäeval tuletegemisse väga ettevaatlikult inimesed kartsid tulekahju ja seetõttu kehtis sel päeval tuletegemise keeld lauritsapäeval visati katusele vett et „punane kukk“ katusele ei kargaks ja ahjule asetati veepang ja saunaviht veel enne kui eestlased lauritsapäeva tähistama hakkasid uskusid nad tulehaldja olemasolu vanast ajast on teada et sügistööde tegemise paiku kehtis tuletegemise või reheahju kütmise keeld inimesed kartsid tulega seotud õnnetusi tulekahjusid ja põllutööde puhul ka ebaõnne viljakasvatuses usuti et tuli on elus ja püha tulehaldjad kaitsesid inimesi ja ajasid kurjad vaimud eemale kui aga tulehaldjaid pahandada siis tuleb ka karistus vanarahvas teadis et tulle ei tohi sülitada muidu läheb suu kärna jalaga ei tohi põlevat puud puutuda sest see ei ole lugupidav tulehaldja suhtes lauritsapäeval ei köetud seetõttu ka ahju ega tehtud tuld mõned matsid lauritsapäeval isegi tulerauad tuuleveski jala või kiviaedade sisse et tulehaldjaid austada viisid vanasti inimesed talle ohvreid

Katkend Christina Lääne raamatust „Rahvakalendri tähtpäevi“

Katkendi sisust lähtuvalt koosta üks tervikliku mõttega

- küsilause .....
- soovlause .....
- hüüdlause .....
- väitlause .....

HARJUTUS 3

Kirjuta vihikusse 7–8-lauseline tervikliku mõttega lugu. Jälgi, et järgmine lause algab eelmise lause uue infoga.

Nt Kohtusin kord poisiga, *kellele meeldis arvutimänge mängida. Kuna talle meeldis arvutimänge mängida, siis...*

LISAÜLESANNE

Kuulake klassis mõni minut Tšaikovski I klaverikontserti või mõnd muud muusikapala. Kuulamise ajal pane kirja muusikast ajendatult sõnad/fraasid. Pärast kuulamist koosta tervikliku mõttega lühilugu, kasutades kirjapandut. Loe tekst kaaslastele ette.

HARJUTUS 4

Tõmba luuletuses tegusõna pöördelistele vormidele kaks joont alla. Seejärel moodusta omal valikul seitse ühend- või väljendverbi. Kasuta nende moodustamiseks luuletuse kõrval olevaid eessõnu.

Ma näen asju,

kasutan neid,

soovin juurdegi,

töötades selle nimel.

Tegelikult

on kõik fiktsioon.

Olen olemas, jah,

mängin fantaasias asjadega

ja siis kaob kõik.

Kaob see, mida polegi olnud.

Tegelikult

on kõik fiktsioon.

Tähed säravad taevas.

Valin uue planeedi,

kus mängida

ja mängijaid luua.

Lükkam laiali vihmapiilved ja

leiutan midagi.

Kristina Ruder raamatust „Mõtete kukerpall“

nt ära kasutama

~~ära~~, ära, maha, maha, välja, välja, juurde, vastu

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Kirjuta vihikusse iga moodustatud väljend- või ühendverbiga üks lause.
- Kujutle, et lükkad laiali vihmapiilved. Kirjelda ilmekalt sulle avanevat vaatepilti.

LISAÜLESANNE

Vali oma koolikotist 3–4 võimalikult erinevat eset. Nüüd moodustage 3–4-liikmelised rühmad. „Leiutage midagi“ – ehitage nendest esemetest skulptuur.

Tutvustage tööd klassikaaslastele:

- skulptuuri nimi;
- asukoht ja miks valisite just selle koha;
- põhjendage iga detaili olulisust tervikus.

HARJUTUS 5

**Lõpeta laused, valides sobilikud osalaused harjutuse lõpust. Lisa kirjavahe-
märgid. Sulgudes on antud osalausete arv.**

Sa oled igal hetkel kõigile kättesaadav, kõik teavad, kus sa oled ja mida sa teed.

Kui sul kogemata telefon koju ununeb ..... (2)

Kus ma nüüd olen ..... (2)

Kindlasti ma ei ole nostalgitseja ..... (2)

Läksid hommikul kodust välja ..... (4)

Sa olid omaette, tegid, mõtlesid, jõudsid õhtul koju.

Meeldib see meile või mitte ..... (1)

Juba Jung ütles ..... (1)

Sulle tundub ..... (2)

Aga sina ise?

Jaan Tätte raamatust „Vaikuse hääl“

et iga uue kodumasinaga astub inimkond sammu kaugemale elu mõttest; keegi ei teadnud; et sa oled olemas ainult siis; aga paljud meist siiski mäletavad mobiiltelefonita aega; on see võrdne ehmatusega; keegi ei saa minuga rääkida; kes igatseb taga kadunud aegu; terve päeva askeldasid kuskil ringi; kus sa oled; kui su langevari ei avane; aga tehnika areng toob kaasa inimese taandarengu; ma olen kadunud; kui sa oled olemas teiste jaoks; ajasid asju

- Arutlege paaris. Milline näeks välja päev, kui te ei saaks kasutada mobiiltelefoni?
- Tooge välja kaks argumenti mobiiltelefonide poolt ja kaks argumenti vastu.

Põhjendage.

- Valige kumbki üks märksõna (*mäletan, teen, mõtlen, jõuan, igatsen*) ja kirjutage kahe minuti jooksul sellega seondult üks pähetulev mõte. Alustage ja lõpetage ühel ajal.

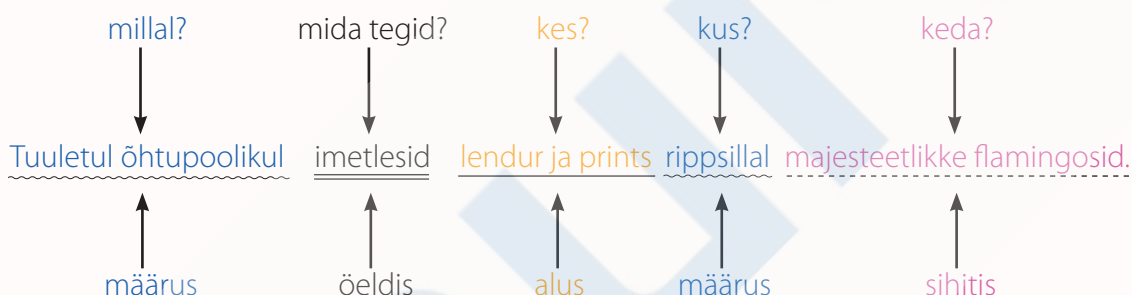

1.2. Lauseliikmed

Lauseliige on lauses omaette küsimusele vastav **sõna või sõnarühm ehk fraas**.

Alus ja öeldis on lause pealiikmed. **Sihitis, öeldistäide ja määrus** aga kõrvalliikmed.

Esimesena tuleb lauses määrata öeldis.

Nagu märkasid, võib lauseliige koosneda ka mitmest sõnast.

Aluse, sihitis, määruse ja öeldistäite juurde võib/võivad kuuluda **täiend/täiendid**.

Täiend võib olla **omadussõna** (*missugune?*, nt tähtis üksikasi, *suured* inimesed) või **nimisõna** (*kelle? mille?*, nt *printsi* planeet, *ülikonna* värv).

Sõbralik lendur (alus) nägi *punasest telliskivist* maja (sihitis) ja *selle tumerohelisel* katusel (määrus) istus tuvi. *Suurte ja väikeste ahvileivapuude* seemned (alus) on *hirmsad* seemned (öeldistäide). Ta raputas tuule käes *oma kuldseid* juukseid (sihitis). *Päikeseloojangu* päev (alus) meeldis *kõigile* imetlejatele (määrus).

NB! Mitmesõnalist täiendit komadega ei eraldata.

Nt Tuleb vist paar-kolm tüütut röövikut ära kannatada, kui tahan ilusaid kirjutivalisi liblikaid tundma õppida.

NB! Põhisõna järel olev täiend eraldatakse alati koma(de)ga.

Nt Päike, soe ja ere, soojendas printsi ja lendurit.

HARJUTUS 6

Leia põhisõna ja täiend(id). Tee põhisõnale ring ümber ning tema juurde kuuluva(te)le täiendi(te)le tõmba joon alla.

Siilkübar on Põhja-Ameerikas looduslikult ja mujal maailmas aedades kasvav vastupidav taim, millel on palju ravitoimeid. Ta on üks uuritumaid ravimtaimi ja tuntud eelkõige külmetushaiguste vähendajana. Siilkübaral on mitmeid tõestatud toimeid immuunsüsteemile. Ta ergutab antikehade teket ja stimuleerib vere valgeliblesid jõulisemalt nakkuse vastu võitlema.

Ravimtaimena korjatakse siilkübarat siis, kui tema õied on täiesti lahti, sest sel ajal on taime põhitoimeainete sisaldus kõige suurem. Siilkübara juuri korjatakse hilissügisel kolme- või nelja-aastastelt taimedelt. Taime juured tuleb enne töötlemist või toimeainete eraldamist kuivatada.

Siilkübara õied koosnevad kumerast teravatipuliste putkõitega keskosast ja neid ühe kihina ümbritsevatest lavendlikarva keelõitest. Ameerika põlisrahvad kasutasid ravimina vähemalt kolme siilkübaraliiki. Suure tasandiku ja selle ümbruse indiaanlastel oli siilkübar peaaegu universaalne ravim. Omahad ja ponkad närisid tugeva hambavalu vastu värsket siilkübara juurt. Siilkübara juurte mahlaga raviti põletus- ja muid haavu. Šaieenid ravisid suuhaavandeid ja igeme- või kurguvalu siilkübara pulbristatud lehtedest ja juurtest keedetud teega või siilkübara juurte närimisega. Teised hõimud kasutasid siilkübarat mitmel kujul külmetuse, köha ja isegi maohammustuste vastu.

Katkend National Geographicu erinumbrist „Looduse parimad ravimid“

- Pane kirja üks sisukas lause omahade, ponkade ja šaieenide kohta. Kasuta infoallikaid.

.....

.....

.....

- Eesti rahvameditsiinis on kasutatud erinevaid ravimtaimi. Uuri järele, mille vastu aitavad angervaks, hobumadar, harilik kopsurohi ja mõru vahulill.
- Milliseid rahvameditsiini nippe/tarkusi kasutatakse teie peres haiguste raviks?

HARJUTUS 7

Kirjuta täiendite juurde sobivad nimisõnad ja nimisõnadele lisa sobivad täiendid. Ära sõnu korda. Koosta ühe fraasiga lause.

tuuline ja kõle	..... merikarbid
kiilukujulise otsaga	..... lõpp
tulekindlast materjalist	..... horisondil
maitseküllane	..... mereranda
käsitsi tehtud	..... metallkettide
väga menukas	..... robotseadet
iseäralikud	..... rallikaravan
maailma nimekamatel	..... tennisepalliga
Lause:	Lause:

HARJUTUS 8

Kirjuta nimisõnade/fraaside ette täiend(id) ja lõpeta laused. Ära sõnu korda.

..... kukeseene pasta .....

..... autod ..... õuealal .....

..... kasvatuse tunnid ..... jalgratastel .....

..... draakon ..... linnriigis .....

..... männi tüvi .....

..... täpp hõbekajaka ..... nokal .....

..... vihmamantlites ..... mehed .....

..... kassikakud juba huikavad .....

..... puuviljakorvi ..... aroom .....

HARJUTUS 9

Jooni tekstis alla nimisõnad. Seejärel kirjuta tekst vihikusse, lisades allajoonitud nimisõnade ette täiendi(d). Jälgi, et laused oleksid ilmekad ja loogilised.

Kuningas lasi teele kivirahnu paigaldada. Kuninga kaupmehed ja õukondlased sattusid sinna ning läksid ümber kivi. Inimesed süüdistasid kuningat takistuse tekitamises, ent keegi ei kõrvaldanud seda. Kord sattus sinna talupoeg, kel oli seljas kott aedviljadega. Kivirahnu juures pani mees kandami maha ja asus kivi lükkama. Lõpuks see õnnestus. Kui ta oli koti selga vinnanud, märkas ta rahnu asemel rahapauna. Paunas olid mündid ja kiri kuningalt. Kuld oli mõeldud inimesele, kes kivirahnu teelt lükkab.

Takistus, mis elus ette tuleb, annab meile võimaluse olusid parandada. Ajal, kui laisad hädaldavad, leiavad teised võimaluse midagi ära teha.

Katkend Rain Siemeri raamatust „Mõnusad mõistulood“

HARJUTUS 10

Kirjuta foto alusel kuus nimisõna nii, et lisad omal valikul nende ette kas kaks ühe-, kaks kahe- või kaks kolmesõnalist täiendit.

ühesõnalised täiendid

- 1) .....
- 2) .....

kahesõnalised täiendid

- 1) .....
- 2) .....

kolmesõnalised täiendid

- 1) .....
- 2) .....

• Vali üks täienditega nimisõna mõttearenduse pealkirjaks ja kirjuta vielauseline tekst vihikusse. Kasuta selles vähemalt kümmet täiendit.

1.2.1. Öeldis

Öeldis väljendab tegevust või olukorras olemist. Öeldis võib olla **ühe- või mitmesõnaline** ja sisaldab alati **tegusõna pöördelist vormi**.

1. Tegusõna liht- ja liitaeg, eitav, jaatav kõne:
nt *loen, kirjutavad, on teinud, pole vaadanud*.
2. Ühendtegusõna:
nt *andsime ära, võttis juurde, saab otsa*.
3. Väljendtegusõna:
nt *teevad kindlaks, paistab silma, laskis jalga*.
4. Tegusõna pöördelise ja käändelise vormi ühend:
nt *void saada, hakkas minema, näib unelevat*.

NB! Tegusõna käändeline vorm
ükski ei saa lauses öeldiseks olla.

Nt *Joonistatud* (täiend) pilt
meeldis väikesele printsile.
Pildi oli joonistanud (öeldis)
lendur.

NB! Mitmest sõnast koosneva
öeldise osad ei pea lauses
kõrvuti olema.

Lenduri ideed olid õige lamba
joonistamiseks otsa saanud.

HARJUTUS 11

Paiguta sulgudes olevad tegusõnad lauses sobilikku kohta ja kirjuta õiges vormis. Lahenda ülesanded harjutuse lõpus.

Elas

V
kord viiulimeister, kes viiuleid viisil, nagu ülevaimat muusikat (valmistama, mängima, elama). Suurima hoolega ta õiget puud ja keeli, kindlaks kõla puhtuse ja viiuli vastupidavuse ning poogna sobivuse, eksimatult ära erilise hinge, mis muusikariista sees ja temast sündivatele helidele ainukordsuse (tegema, valima, kuulatama, andma, tundma, elama).

Meistri kogemus iga pilliga ja üha tema soov katsetades luua selline viiul, mille kõla inimest seniolematult, seda ja taevani (puhastama, puudutama, kasvama, ülendama, suurendama). See võlupill, mis kõik kuuljad terveks igapäevatuhmusest,

mis tihtipeale igasuguste vaevuste vormi ja mille vastu arstidelgi enamasti õiget nõu ei ole (ravima, pidama, olema, võtma).

Lõpuks talle, et viiul valmis (olema, tunduma). Kui ta poognaga korra üle keelte, teda seniolematu värin, ta salapärase jumalikkuse lähedust (läbima, libistama, tajuma). Meister korra, sest ta pea ringi – ja selsamal hetkel ta hing (hakkama, käima, lahkuma, istuma).

Viiul aastateks unarusse (jääma). Mõned ostjad, kes hea hinnaga korralikku pilli, temast hoovavat nõudlikku jõudu (saama, pelgama, lootma). Mõnigi virtuoos tema peal oma oskusi, ebaledes, sest viiuli vägi nii isepäine (olema, proovima, tunduma, taanduma). Ei kedagi, kes oleks meistri kombel sellest puhast imet välja (olema, võluma, suutma).

Ja ikkagi nii ülekohtune kõrvale ja ära, kui ometi tema sees sõnulseletamatud helid (olema, uinuma, tunduma, tõukama, unustama). Võime ja panna, maailma, ja ka muserdatuimat hinge (naerma, muutma, ülendama, nutma, lohutama). Vahel viiul, kuidas vaikus tema sees otse väljakannatamatuks (tundma, paisuma). Ta pingsalt vaikides ja selle sügava igatsusega, mis omane suurtele südameatele (olema, ootama).

Katkend Doris Kareva jutust „Viiulilugu“

• Selgita mõisteid.

sell – .....

õpipõiss – .....

meister – .....

virtuoos – .....

• Mis on *poogen* ja milleks seda kasutatakse?

.....

• Kõnekeeles kasutatakse sõna *poogen* erinevates situatsioonides. Nimeta paar-kolm olukorda.

.....

.....

.....

• Jutusta mõnest sind mõjutanud kontserdist/laulust/muusikapalast.

HARJUTUS 12

Tõmba öeldisele kaks joont alla ja kirjuta selle kohale öeldise liigi number (vt reeglikest lk 18).

22 EXT. VIILJANDI MNT – – PÄEV

Lahtine auto ¹sõidab maanteel. Ohvitser on roolis, Karakull istub tema kõrval. Tagaistmel jäävad silma Ahas ja Marta. Noored hoiavad külmast või selle ettekäändel teineteise ligi.

KARAKULL (soome keeles)

Paistab, et nüüd on siis meie vabariigikesega ühel pool.

Ohvitser vaikib. On näha, et ta võtab Karakulli ütlemist südamesse.

Ahas ja Marta jälgivad pingsalt ohvitseri.

KARAKULL (soome keeles)

Ja kui mõtlen sellele, siis paras meile.

See mõjub ohvitserile liiga tugevalt. Ta vajutab jõuliselt piduritele. Auto jääb pidurite kriginä seisma.

OHVITSER (soome keeles)

Kuidas sa räägid!? Ise veel eesti ametnik! Pool maad on ju veel teie käes!

Ahas ja Marta püsivad hiirvaikselt, on tihedalt teineteise vastu surutud ja proovivad jälgida soomekeelset ägedat vaidlust.

KARAKULL (soome keeles)

Oota nüüd! Me kuulutasime välja mobilisatsiooni ja pöördusime... liitlaste poole.

OHVITSER (soome keeles, vahele)

Mis sest kasu, kui eestlased ise ei tule. Ja see, kes tuleb, koorib jalad paljaks, viskab kasarmupõrandale pikali ja hakkab nõudma, et mina annaksin talle uued saapad või muidu tema sõtta ei lähe.

KARAKULL (soome keeles)

Aga see on öeldud vaid ettekäändena.

OHVITSER (soome keeles)

Muidugi ettekäände, aga koju tagasi hakkab ta ikkagi jooksmä.

Viimaste sõnade ajal märkab Ohvitser tagavaatepeeglist Ahast ja Martat. Ohvitser paneb käigu sisse ja vajutab gaasi.

Nende sõnadega jõuab aina enam ja enam Ahasesse kindel teadmine, kus peaks olema tema kui eesti mehe koht.

Kohandatud katkend filmiraamatust „Nimed marmortahvilil“